

GRØNLANDS VILDTBESTAND SOM RESERVE FOR GRØNLANDS FREMTID

Af amanuensis *Chr. Vibe*

Ser vi tilbage i Grønlands årtusindegamle historie, er det påfaldende at lægge mærke til, hvorledes den ene blomstrende eskimoiske kultur er blevet afløst af den anden lige op til vore dage. Ind imellem har ligget perioder med fattigdom og sultedød – først for vildtet, senere for mennesket. Eskimoen indgik som et naturligt led i naturens husholdning. Havde fangstvildtet det godt, levede menneskene i overflod - og der var kræfter tilovers til kulturelle nyskabelser. Men sultede og omkom vildtet under klimaets ugunst, led mennesket samme skæbne. Naturen kender ingen barmhjertighed. Folk efter folk uddøde på Grønlands øde kyster i langvarige nedgangsperioder, hvor sælerne blev få og fjeldene fattige på vildt.

Men atter ændrede klimaet sig, og nye tider oprandt for det eskimoiske folk, der i sejge indvandningsbølger tog de uddøde bopladser i besiddelse, måske for århundreder, måske kun for en stakket frist. Det er ikke den arktiske kulde, der gør Grønland til et skæbnesvangert land at leve i for dyr og mennesker - det er derimod landets stadigt skiftende klima – naturens lunefulde ustabilitet, der ikke mærkes så meget på tempererede breddegrader, men som skaber utrygge kår både i troperne og i arktiske egne – og i særdeleshed i Grønland – på hvis midte den evige indlandsis hviler, kold og vældig.

Som børn har vi læst om Grønlands indlandsis, og så intenst har forestillingen om denne uhyre iskalot fæstet sig i vor bevidsthed, at den har leget med vor fantasi, og vi har tillagt denne gigant gigantiske egenskaber. Den skaber klimaet over hele Nordatlanten – siger man – i hvert fald Grønlands klima.

I så fald ville Grønland være et arktisk paradys at leve i; thi til trods for bræernes tilbagemykning eller vækst er indlandsisen Grønlands mest stabile faktor, uforanderlig i al sin majestætiske vælde.

Nej, Grønlands ustabile klima skabes et helt andet sted og langt borte. – Det er Nordpolens vinterkulde, der i seks måneders solløse mørketid hober sig op ved at fryse Polhavet til med mange meter tykke islager. Disse bryder op om foråret og

driver som stori ned langs Østgrønland, runder Kap Farvel og fortsætter driften op langs Vestgrønland som en dræbende kuldefaktor, der ofte midt på sommeren afkøler havet, afkøler luften og på mange måder ændrer levevilkårene for såvel havets som landets vildt.

Storisen er Grønlands altoverskyggende klimaskaber – og dens meget varierende optræden gør Grønlands klima ustabil. I visse år kommer den tidligt, i andre år sent. Til tider driver den langt vestover i Davisstrædet, til andre tider smyger den sig tæt langs kysten og ind i fjordene, ofte tynde flager, ofte indtil ti meter tykke eller mere. I en årrække kan storisen år efter år standse ved Fiskenæsset, men det kan også ske, at den driver helt op i Diskobugten. I sandhed, storisen er Grønlands onde dæmon, lunefuld, ødelæggende og dræbende, når den indfinder sig i utide.

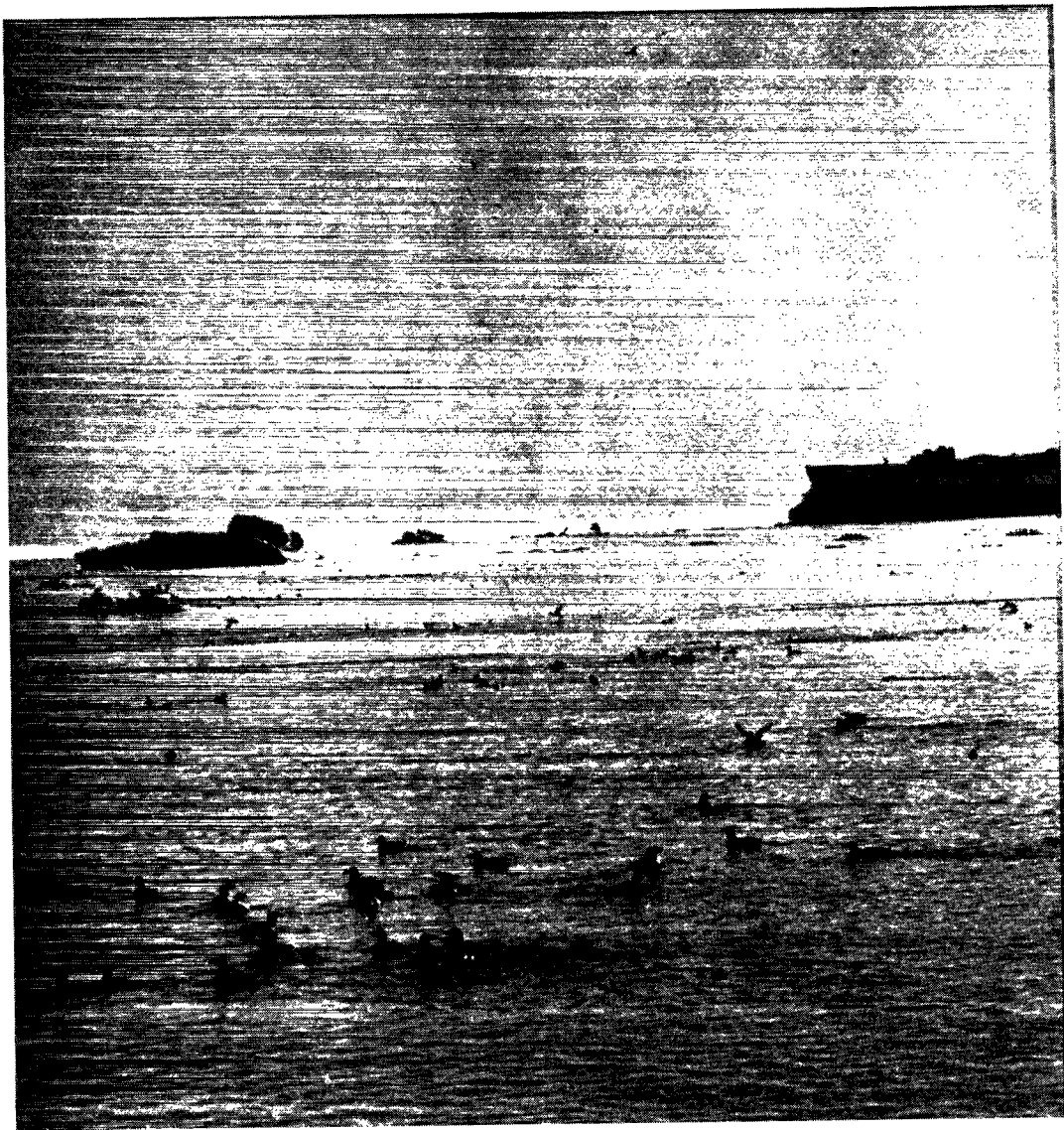
I et omfattende videnskabeligt arbejde over østgrønlandsisen har dr. Lauge Koch vist, hvorledes denne is i perioder har lagt sig langs Islands nordkyst til stor ulykke for dette land. – Og ved at studere storisens indflydelse på dyrelivet langs Vestgrønland, kan vi nu danne os et klart billede af, hvorledes livsvilkårene også her har været underkastet store udsving i takt med storisens lunefulde optræden, og dette gælder for menneskene såvel som for dyrene: sælen, polarræven, renen, rypen, ederfuglen, lomvien og mange andre.

Lige siden Hans Egedes ankomst til Grønland i 1721 har vi gode underretninger om vildtets mængdesvingninger i beretningerne om tilstandene deroppe og de skiftende perioder med velstand eller hungersnød. Og siden 1793 har vi Den kgl. grønlandske Handels koloniregnskaber at bygge på. Disse findes opbevarede på Rigsarkivet og er idag en uvurderlig kilde til studier over vildtsvingningerne i Grønland gennem mere end halvandet hundrede år. Og ved at læse i fortiden og se hvorledes klima – stori – vildtmængde og levestandard står i nøje relation til hinanden, kan vi også se ud i fremtiden og danne os et skøn over, hvornår vi kan vente nye opgangs- eller nedgangsperioder.

Prøver vi at sammenligne koloniregnskaberens indhandlingslister over sælskind, ræveskind, ederfugledun og søfuglefjer med de gamle sejlskibes beretninger om stori-forholdene, ser vi, at sælerne ved Sydvestgrønland tager til i perioder med forårs-stori, mens ederfugle og blåråve lider katastrofale tab i de samme perioder.

Dette kan vi ikke bare forklare ved, at sælerne med deres tykke spæklag kan lide kulde og derfor holder sig nær til drivisen, mens det andet vildt foretrækker et mildere klima.

Alt vildt holder nemlig til der, hvor det kan finde føde i tilstrækkelig mængde. Kulden i sig selv er ikke noget problem for arktiske dyr, blot dyrene kan få noget at spise og derved sættes istand til at producere den varme, der er nødvendig som modvægt mod kulden.

Lomvæn har i modsætning til ederfuglen kunnet tåle en stadig forøget beskydning, hvilket skyldes, at den holder til længere til havs og ikke lider så store tab i stormperioderne.

Foto: Vibe

Når sælerne holder til nær drivisen, skyldes det, at de her kan finde føde i form af krebsdyr eller små polartorsk. Disse kan optræde i millionvis i tilknytning til drivisen, hvor de lever af bittesmå copepoder af slægten *Calanus*. Det er disse små krebsdyr, der danner den pragtfulde grønne morild, som man ser gnistre langs slædemederne en vinternat på kørsel over våd havis. Men copepoderne skal jo også have noget at leve af. De får deres store chance om foråret, når drivisen spredes, og der

trænger lys ned i vandet mellem flagerne, sollys, der kan sætte phytoplanktonproduktionen i gang.

Således er der en bestemt flora og fauna, der har specialiseret sig til at leve mellem drivisen, og det er grunden til, at sælen findes her, og at sælfangeren gerne søger til iskanten for at få fangst.

Alt ville nu være i orden, og alt ville være lutter idyl på de små grønlandske fangerbopladsler – og alle tilbedere af eskimoens primitive tilværelse kunne spare sig enhver bekymring – *hvis blot storisen kom regelmæssigt i samme mængde og på samme tid af året år efter år*. Livet ville da finde sit naturlige leje i overensstemmelse med vildtets årlige ydeevne.

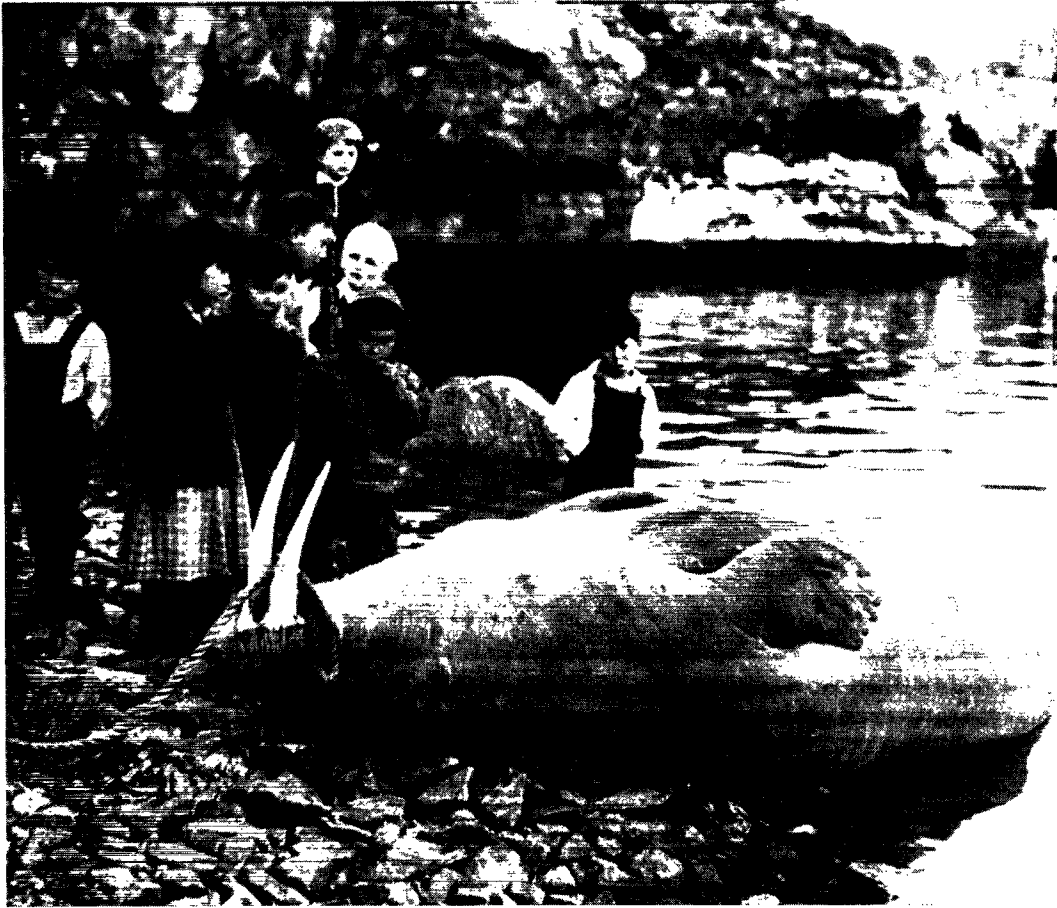
Men storisen er lunefuld. De til storisen knyttede sæler optræder derfor lige så lunefuldt, og sælfangeren og hans kone og børn sulter på deres boplads i de år, hvor fangsten svigter. – Også disse mennesker har krav på tryghed i tilværelsen, og det yder fangsten dem ikke i alle de områder af Grønland, hvor den er afhængig af storisen.

Men så er der jo de andre dyr: torsken, der trækker op langs vestkysten i sommermånederne, ederfuglen, der både giver dejligt kød, æg og dun, lomvien, der befolker de store fuglefjelde, og blåsræven og hvidsræven med deres værdifulde pels. Disse dyr spiller også en meget stor rolle i grønlændernes daglige husholdning, men da de desværre ikke alle kan forliges med storisen, lider de svære tab i storisperioderne.

Vi kan tidsfæste de langvarige nedgangsperioder for f. eks. ræven og ederfuglen til årene omkring 1815 - 1840 - 1867 - 1884 - 1902 - 1921 - 1942, og vi er inde i en lignende i øjeblikket - allesammen i tilknytning til samtidige storisperioder, der i gennemsnit har været 5–10 år med megen stori tidligt på foråret, især i maj måned, hvor den synes at have været mest skæbnesvanger for vildtet langs kysterne.

Men også fjeldets vildt som moskusoksen, renen, haren og rypen er underkastet storiens svøbe; thi der kan spores en tydelig sammenhæng mellem storisperioderne og variationen i nedbørsmængden, ligeledes i fordelingen af nedbøren på henholdsvis sommer- og vinterhalvåret. Også vindaktivitet, vindretning og vindstyrke svinger i takt med storisen, forhold, der spiller den allerstørste rolle for landvildtet.

Grønlands vegetation kræver varme og væde for at vokse, men det er ikke ligegyldigt, om nedbøren falder i form af sommerregn eller vintersne. En af Grønlands vigtigste næringsplanter, som både rypen, haren og lemmingen lever af, den topspirende pileurt, vokser i snelejer og kræver rigelig vintersne føjet sammen i solide driver, der kan afgive væde i den ellers tørre sommer oppe nordpå. De store rypeår optræder derfor i tilknytning til perioder med rigelig vintersne og forøget vindstyrke, så sneen kan fyge sammen i snelejer. Vi havde sådanne store rypeår

Hvalrossen lever af havbundens muslinger på jævnbundsarealer ned til 80 meters dybde. Foto: Vibe
Den var engang uhyre talrig i Holsteinsborg-Egedsmunde-distrikterne, hvor menneskets uforstand nu næsten har udryddet den. Og herefter ligger havbundens enorme mængder af hvalrossføde hen til ingen nytte. Det ville svare til, at man pludseligt holdt op med at dyrke jorden og lod ukrudtet vokse hen over hele Fyn.

omkring 1890 – omkring 1910 – lige før 1930 og lige før 1950, hvor der flere år i træk optrådte sådanne mængder af dette dejlige fuglevildt, at en jæger med lethed kunne skyde flere snese om dagen. I de mellemliggende lange spand af år var ryer sjældne eller kun jævnt almindelige.

Hvorfor denne periodevise optræden til stor fortræd for mennesket, der gerne vil have føde hver dag?

Det samme har vi set for renernes vedkommende. Renens værste fjende er ustabile forårsmåneder med hyppige overisninger af hele fjeldet – en fare, der også nu og da truer moskusoksen, når det milde klima vandrer for langt op langs øst-

*Renjageren Kutlikitsoq på vej mod fjorden med skudt rentyr,
der bæres i rem over panden. Vildrenen er uddød i Østgrønland. Der findes endnu nogle få i Thule-distriktet.
Det egentlige vildtområde er idag Midtvestgrønland.*

Foto: Vibe

kysten. Store snemængder om foråret og overisning af landet var skyld i moskusoksekatastroferne i 1954 og 1956, og det var sandsynligvis lignende forhold, der bevirkede renens totale uddøen i hele Nordøstgrønland lige efter år 1900, midt i en mildningsperiode, hvor et mildt klima rykkede nordover og pludseligt gav mulighed for overisning, hvorved dyrene blev afskåret fra vinterføden.

Det samme skete i Vestgrønland for renerne i 1760-erne og igen i 1850-erne, hvor næppe mere end 5 % af hele bestanden overlevede.

Hvorfor denne meningsløse skiften mellem paradisisk overflod af vildt og kort efter fattigdom og sultedød? Der er kun eet svar på det alt sammen, nemlig det grønlandske klimas ustabilitet. Denne ustabilitet er ikke længere nogen gåde for os. Vi ved, at løsningen findes ikke på indlandsisen, men i Polhavet og dets drivmasser, der midt i Grønlands forår pludseligt bryder løs oppe nordpå og bringer selve Polhavets gennem vinteren opsamlede kulde ned til Sydvestgrønlands forårsglade kyst, just som livet i havet og på fjeldene skal til at vokse og skabe nyt liv.

Foto: Vibe

Hvidræven i sommerdragt i Østgrønland.

Hvidræven er herovre knyttet til lemmingen. I Vestgrønland, hvor lemming ikke findes, søger hvidræven at tage konkurrencen op med blårræven, men den må her nøjes med de dårligste terræner.

Det vil svare til, at store drivismasser pludseligt vælder ned gennem Kattegat og blokerer alle vore indre farvande i flere måneder, maj, juni, juli og august. Virkningen ville være katastrofal for hele Danmark.

Hertil vil man måske bemærke, at storisen er en normal foreteelse ved Grønland, og at livet deroppe derfor er indstillet på denne faktor. Men dette er en misforståelse. Livet i naturen kan ikke indstille sig på noget uregelmæssigt. Naturen bygger ufortrødent op i gode år – og tager katastrofen i de onde år, og hvad der overlever begynder igen at bygge op.

Vi har kun de få dyrearter tilbage i Grønland, som har formået at overleve katastrofe efter katastrofe gennem årtusinder – eller som har formået at indvandre igen.

Måske kunne vi give Grønlands altid truede dyrebestand en håndsækning ved at give den fred i nedgangsperioderne. Men da grønlænderen altid har været sin egen herre på sine fangstfelter, er det svært for ham at forstå, at en vis fredning

kan være nødvendig, især da fredningen jo ifølge sagens natur netop må falde på de tider, hvor han selv som fanger trænger mest til jagtvildtet, og hvor der er mindst af det. Fredningssager er de allervanskeligste at behandle i det grønlandske landsråd.

Vel har Grønland stadig en god reserve i sin vildtbestand af sæler, rener, moskusokser, ræve, ryster, ederfugle og andre søfugle, men Grønlands ustabile naturforhold vil altid bevirke, at vi aldrig vil kunne forlade os på denne reserve til at opbygge en stabil og varig levestandard for Grønlands folk.

Havets og fjeldets vildt er en naturens gave, når det er tilstede i overflod. Det folk, der vil leve af vildtet, må også dele dets kår. Det gjorde eskimoen tilfulde før Hans Egedes tid. Men idag, hvor vi først og fremmest kræver tryghed for os selv og vore børn og en stadig bedre levestandard, må vi sætte vor lid til andre ressourcer end vildtet. Ingen vildtbestand i verden kan tåle en stadig forøget udnyttelse til føde, klæder og afbetaling af huse, motorbåde o. s. v., og da i særdeleshed ikke Grønlands vildt, der i nedgangsperioder har svært nok ved selv at overleve.

Det vigtigste problem for vildtforskningen i Grønland i dag er at finde frem til årsagen til de store svingninger i bestandene for i tide at kunne råde bod på nedgangsperioderne, der også i fremtiden vil ramme Grønland. På alle grønlandsministeriets og Den kongelige grønlandske Handels områder arbejdes der intenst på at skabe nye erhvervs-kilder, der kan træde til i kritiske perioder. Jo mere alsidige mulighederne er, jo større sikkerhed fremover. Dette gælder ikke blot vildtet i fjeldet og havet, men også de nye erhverv, fiskeriet, rejefangsten, fåreavlen, renavlen og bjergværksdriften. Alt er i sin vorden og vil i tidens løb yde sit til at skabe tryghed for Grønlands folk.